

УДК 338.48:316.334.56(045)

Степанець Н.П.

СІЛЬСЬКИЙ НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЦЕНТР ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

Стаття присвячена висвітленню можливостей використання потенціалу сільських населених пунктів у формуванні туристичного продукту на прикладі Вінницької області. Теоретично обґрунтована доцільність та необхідність спрямування туристичних потоків в дестинації сільських населених пунктів.

Статья посвящена освещению возможностей использования потенциала сельских населенных пунктов в формировании туристического продукта на примере Винницкой области. Теоретически обоснована целесообразность и необходимость направления туристических потоков в дестинации сельских населенных пунктов.

The article is devoted to the potential opportunities of rural areas in the formation of the tourist product on the example of Vinnytsia region. Theoretically, the advisability and necessity of tourist flow in Destinations villages.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національного туристичного ринку актуальним є дослідження сільських населених пунктів, що виступають центрами туристичної дестинації. На базі малих і середніх населених пунктів актуальним є розвиток перспективних напрямків туризму в сільських регіонах, зокрема сільського туризму, який набуває широкого розмаху в Україні та багатьох європейських країнах і виявлення історичного минулого в даних населених пунктах. Великою кількістю таких населених пунктів із значним туристичним потенціалом виділяється Вінницька область, яка стала об'єктом дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження українських науковців щодо туристичного розвитку сільських населених пунктів спрямовані на сільський зелений туризм. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму та розвиток сільського туризму, переважно, в

Карпатському регіоні України проаналізовані та висвітлені в наукових працях Лаврук М.М., Горішевського П.В., Рутинського М.Й., Зінька Ю.В.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом в наукових працях з туризму широко вживається поняття «туристична дестинація». Поняття «дестинація» в перекладі з англійської мови (англ. destination) означає «місце призначення» або «мета подорожі» [3, с. 168]. Сучасний Оксфордський туристичний словник тлумачить це поняття як «країни, регіони, міста та інші території, які приваблюють туристів, є головними місцями локалізації туристичної діяльності, потоків туристів та їх витрат; місця максимальної концентрації визначних туристичних пам'яток, засобів розміщення, харчування, розваг, інших послуг та економічного, соціального і фізичного впливу туризму» [4, с.165]. Дестинація активізує всю систему туризму, одночасно формуючи та задовольняючи туристський попит.

Дестинація як фізико-географічна територія (мається на увазі місто, регіон, район, місцевість, місце, об'єкт), це «туристично-рекреаційні ресурси (унікальні або специфічні), які є привабливими для туристів, доступними завдяки наявності необхідної інфраструктури (зручності, послуги), доведені до споживача у формі сформованого та підготовленого до продажу туристичного продукту сучасними засобами маркетингових комунікацій (наявність логотипу, торгової марки тощо) в системі важелів інтегрованого управління суб'єктами господарювання» [1, с. 173]. В Україні дестинацією може виступати сільський населений пункт. Згідно з даними Державного комітету статистики України, станом на 01.01. 2001 року, в Україні налічується 28 457 сільських населених пунктів, з них – 1466 на Вінниччині, що становить 5,2 % від загальної кількості [7]. Сільський населений пункт характеризується тим, що переважна кількість жителів його зайнята у сільському господарстві. Іншими ознаками сіл є малоповерхова житлова забудова з присадибними ділянками, невелика чисельність населення. У залежності від кількості населення села поділяються на малі (до 1000 мешканців), середні (1000-2000 мешканців) і великі (понад 2000 мешканців) [16, с. 36].

Останнім часом актуальною є оцінка ресурсів сільських поселень як туристичних дестинації, які ефективно можна використовувати на ринку туристичних послуг та дослідження історико-культурного потенціалу таких дестинації.

Будь-який невеликий сільський населений пункт може бути перспективним центром туристичної дестинації з урахуванням сучасних тенденцій розвитку туристичної індустрії в Україні. Для успішного розвитку сфери відпочинку на селі необхідно поєднати наявні природні особливості, соціально-економічні передумови, ініціативу, людський потенціал. Завдяки розвитку сільського туризму актуальним стає пожвавлення та збільшення туристичних потоків до сільської місцевості, а також використання, як антрактивних об'єктів для відпочиваючих чи екскурсантів, історичних пам'яток.

Сільський туризм дає можливість мешканцям міст відпочивати у сільській місцевості, а за бажанням – брати участь у сільськогосподарських роботах, сприяє розширенню переліку індивідуалізованих активних видів відпочинку, створенню можливостей для сільських жителів поліпшувати свій фінансовий стан, активізувати економічні процеси, сприяє розвитку малого і середнього бізнесу в аграрних і депресивних районах, забезпечує комплексний розвиток сільських територій та сільської інфраструктури. Завдяки сільському туризму здійснюється популяризація української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, наближення міського жителя до народної культури, активізація створення сучасних засобів розміщення туристів у сільській місцевості і формування культури обслуговування, актуалізація краєзнавчо-пошукової роботи та сприяння розробці нових туристичних маршрутів у сільській місцевості. Ці аспекти є підставою для визнання сільського зеленого туризму суспільно цінним та корисним напрямом розвитку туризму в Україні.

Тематика і види туристичних маршрутів, які можуть прокладатися в сільській місцевості, вирізняються надзвичайним розмаїттям і є практично невичерпними. Вони можуть охоплювати природу, історію, етнографію, архітектуру, археологію, життєписи видатних осіб тощо і пристосовуватися під запити конкретного споживача, мати елементи активного, пасивного, екологічного чи пригодницького туризму.

За декілька останніх років в Україні вже чітко виділилися регіони – лідери щодо розвитку сільського туризму. Серед них особливе місце посідають такі:

- західний регіон – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;
- південний регіон – АР Крим, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;
- центральний і північний регіони – Вінницька, Київська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області [5].

За даними Держкомстату України чисельність населення, що постійно проживає у Вінницькій області, станом на 01.01.2011 року, становить 1 млн. 634,1 тис. осіб, з них – 805,1 тис. осіб міського населення та 829,0 тис. осіб — сільського. За кількістю сільського населення Вінницький регіон займає друге місце в Україні (Львівська область нараховує найбільшу кількість сільського населення – 1002,9 тис. осіб) [6]. Саме тому для Вінницької області пріоритетним напрямом є розвиток сільського туризму. Ніша, яку займає екологічний сільський туризм на ринку туристичних послуг в області, поки що невизначено і є предметом подальших досліджень.

На Вінниччині з 2003 р. існує обласний осередок Співки сприяння розвитку сільського зеленого туризму, який об'єднує тільки два десятки власників агросадиб, готових приймати гостей. На сьогодні агросадиби

Вінниччини надають такі послуги: риболовля, випікання хліба та харчування за старовинними українськими рецептами, велоподорожі, піші подорожі та прогулянки, допомога у заготівлі припасів на зиму, майстер-класи з гончарства, лозоплетіння, вишивки тощо. Вінниччина приваблює туристів своєю історичною спадщиною: на території області багато архітектурних пам'яток, меморіальних місць і культових споруд, панських маєтків у старовинних парках, збереглися і середньовічні палацові ансамблі. Багато на Вінниччині місць, пов'язаних з життям і творчістю видатних діячів, письменників, композиторів, художників тощо. Безумовно, переважна більшість пам'яток культури різних історичних часів зосереджена у великих містах, значним історико-архітектурним потенціалом також володіють і відносно невеликі міста. Вони є відомими і доступними для туристів, а отже, основою для розвитку туристичної індустрії.

Сільські населені пункти Вінниччини є свідками різних періодів історії країни, вони містять у собі комплексну цінність: природну, історичну, етнографічну, інженерну, естетично-художню, часом меморіальну. Унікальність історичних пам'яток та пам'яток народної архітектури сільської місцевості полягає в тому, що вони представлені у природному оточенні малих сіл.

Прикладом перспективного центру розвитку туризму може бути мальовниче село Борщагівка Погребищенського району Вінницької області, яке розташоване на відрогах Придніпровської височини біля місця злиття річок Рось та Оріховатка. Даний населений пункт має можливості для розвитку сільського туризму: розташоване далеко від інтенсивних доріг та промислових об'єктів на межі Київської та Вінницької областей; має мальовничі природні краєвиди (річки, ставки, пагорби, лісові насадження тощо), чисте довкілля, необхідні елементи інфраструктури (зручні під'їзди до села, пошта, аптека, магазини, місцевий базар). Також населений пункт цікавий своєю історією: влітку 1708 р. під час російсько-шведської Північної війни Петра I та Карла XII неподалік від села стояв військовий табір українського гетьмана Івана Мазепи, тут прилюдно були страчені високопоставлені особи того часу: Василь Кочубей – генеральний суддя Війська Запорізького та Іван Іскра – полтавський полковник, що може бути «родзинкою» для сільського туризму та об'єктом для екскурсій. Відвідуванням цього подільського села можна доповнити екскурсію до Білої Церкви (відстань між населеними пунктами 70 км), або екскурсію Погребищенським районом, в якому знаходяться пам'ятки архітектури національного значення: Палац графа Тишкевича в стилі класицизму (1780 р.) в селі Андрушівка; Садибний будинок графа Ігнат'єва (середина 19 ст.), Церква – мавзолей графа Ігнат'єва (1901 р.) в селі Круподеринці; Садиба (19 ст.), Палац в стилі французького ренесансу (середина 19 ст.), Парк (кінець 18 ст.), Флігель (початок 19 ст.) в селі Спичинці; Цегельна церква св. Параскеви П'ятниці (1825 р.) в селі Старостинці [8], а також інші історичні об'єкти, які мають місце майже в кожному населеному пункті

району. Існуючий «Реєстр нерухомих пам'яток України» є важливим орієнтиром при складанні туристичних маршрутів різних категорій. На жаль, цей реєстр містить перелік усіх пам'яток архітектури, історії, археології і монументального мистецтва, які поділяються на дві охоронні категорії: національного і місцевого значення. Для створення цікавих, змістовних туристичних маршрутів необхідно враховувати весь історико – культурний та природний потенціал місцевостей. Історичними фактами та відомостями про малі населені пункти можна доповнювати екскурсії, які будуть цікавими для різних категорій екскурсантів.

Висновок. Перспективи реалізації потенціалу Вінницької області, в тому числі сільських населених пунктів, зберігають свою актуальність, так як за даними Державної служби туризму і курортів туристичні потоки в регіон у 2010 р. зросли у порівнянні з попереднім роком, особливо кількість екскурсантів – на 8297 осіб більше, ніж у 2009 р. Різке зниження кількості туристів обслугованих суб'єктами туристичної діяльності у 2009 р. пояснюється регіональними та глобальними економічними кризами, а попит на відпочинок – збільшенням інтересу до екологічного відпочинку, до історико-культурних пам'яток, дешевиною відпочинку тощо. Для популяризації історико-культурних ресурсів невеликих населених пунктів необхідно створити перелік або реєстр пам'яток історії, вивчити та дати оцінку цим пам'яткам. Розглядати пам'ятки історії не просто як окремі об'єкти, а комплексно, в поєднанні з природними, культурними, етнографічними особливостями даної місцевості. Вінниччина володіє привабливими туристичними ресурсами для залучення внутрішніх туристів, іноземців, екскурсантів. Однак ресурси туристичних дестинацій особливо малих і середніх населених пунктів поки не мають широкого використання. Ситуація зміниться тоді, коли керівники усіх рангів усвідомлять вигоду і стимулюватимуть оптимальне використання усіх туристичних можливостей як реальної основи розвитку туризму в регіоні.

1. Боголюбов В. С. Экономика туризма: учеб. пособие / В. С. Боголюбов, В. П. Орловская. – М.: Академия, 2005. – 192 с.
2. Гілецький Й. Р. Географія України. Соціально-економічна з основами теорії: Підручник для 9 класу / Й.Р. Гілецький. - Львів: ВНТЛ – Класика, 2002. – 192 с.
3. Зубков М.Г., Мюллер В.К. Сучасний англо-український та україно-англійський / М.Г.Зубков, В.К. Мюллер. – Х.: ВД «Школа», 2005. – 768 с.
4. Medlik, S. Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality. – S. Medlik. – 3-d ed. –, Elsevier Science, 2003.
5. Державна служба туризму і курортів: Розвиток сільського туризму: Інформаційна довідка щодо розвитку сільського зеленого розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/>
6. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
8. Пам'ятки архітектури національного значення. Вінницька область/Україна Інкогніто. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainaincognita.com/mista-ta-regiony/vinnytska-oblast>